

© Совет на Европа/ Европски суд за човекови права, 2012. Овој превод е изработен со поддршка на Human Rights Trust Fund на Советот на Европа (www.coe.int/humanrightstrustfund). Преводот не е обврзувачки за Судот. За понатамошни информации видете ја целосната назнака за авторски права на крајот на овој документ.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

Информативна белешка за судската пракса на Судот бр. 98 јуни 2007

Folgerø and Others v. Norway [GC] - 15472/02

Пресуда 29.6.2007 [Голем совет GC]

Член 2 од Протоколот бр. 1

Право на образование

Недозволување целосно изземање од наставата по христијанство, религија и филозофија во државните основни училишта: *повреда*

Член 9

Член 9-1

Слобода на совест

Слобода на вера

Слобода на мислење

Недозволување целосно изземање од наставата по христијанство, религија и филозофија во државните основни училишта: *повреда*

Факти: Апликантите, сите членови на Норвешката хуманистичка асоцијација, имале деца кои оделе во основно училиште во времето кога се случиле настаните за кои се жалат. Во 1997 година наставната програма за основните училишта во Норвешка била сменета, при што два одделни предмета – Христијанство и Филозофија на животот – биле заменети со еден предмет кој ги опфаќал христијанството, религијата и филозофијата, познат како KRL. Овој предмет требало да ги опфати Библијата и христијанството во форма на културно наследство и евангелистичко-лутеранската вера (официјална религија во Норвешка, чии припадници се 86% од населението); други христијански вери; други светски религии и филозофии; етика и филозофија. Во претходниот систем, родителите биле во можност да поднесат барање нивните деца да бидат изземени од часовите по христијанство. Меѓутоа, според Законот за образование од 1998 година, на учениците можело да им

се одобри изземање само од оние делови на KRL за кои родителите сметале дека претставуваат практикување на друга религија или придржување кон друга животна филозофија, од гледна точка на нивната религија или животна филозофија. Апликантите и други родители поднеле неуспешни барање нивните деца да бидат целосно изземени од KRL.

Во мај 2006 година Советот кој решавал по предметот му ја препуштил надлежноста на Големиот совет.

Право: Разгледувањето на жалбата на родителите во согласност со член 9 од Конвенцијата и член 2 од Протоколот бр. 1 спаѓа во втората одредба, со што конкретно е насочена кон сферата на образованието.

Намерата за воведување на KRL била, наставата по христијанство, другите религии и филозофиите заедно да овозможи обезбедување отворена и инклузивна училишна средина. Оваа намера несомнено е доследна со принципите на плурализмот и објективноста олицетворени во член 2 од Протоколот бр. 1.

Релевантните одредби од Законот за образование од 1998 година го ставаат акцентот на пренесување на знаењата не само за христијанството, туку и за другите светски религии и филозофии. Целта е да се избегне секташтвото и да се негуваат интеркултурниот дијалог и разбирањето, со обединување на учениците во рамките на еден заеднички предмет, наместо да се дозволи целосно изземање што би резултирало со поделба на учениците на потгрупи кои би следеле различни теми.

Фактот дека знаењата за христијанството претставуваат поголем дел од наставната програма отколку знаењата за другите религии и филозофии сам по себе не може да биде причина за покренување прашање според член 2 од Протоколот бр. 1. Со оглед на местото што христијанството го зазема во норвешката национална историја и традиција, треба да се смета дека ова спаѓа во маргината на проценка на државата при планирање и утврдување на наставната програма.

Меѓутоа, очигледно е дека поголема тежина му е дадена на христијанството, особено преку потпирање на таканаречената "Christian object clause" (клаузула за христијанската цел) во Законот за образование од 1998 година, според која цел на основното и на пониските класови на средното образование, меѓу другото, треба да биде, во договор и во соработка со домашните, и да се помогне христијанското и моралното воспитување на учениците. Разликата на акцентот е одразена и во формулацијата што се користи во законодавството. Освен тоа, околу половина од темите наведени во наставната програма се однесуваат само на христијанството, додека преостанатите теми се поделени меѓу другите религии и филозофии.

Кога ќе се земе заедно со клаузулата за христијанската цел (Christian object clause), описот на содржината на целите на KRL утврден во Законот за образование од 1998 година и во другите текстови кои сочинуваат дел од законската рамка, укажува дека разликите кои се применуваат во наставата по христијанство, споредено со наставата по други религии и филозофии не се само квантитативни, туку и квалитативни. Со оглед на овие диспаритети не е јасно како правилно да се оствари натамошната цел за унапредување на разбирањето, почитувањето и способноста за одржување дијалог меѓу луѓето со различни перцепции во однос на верувањата и убедувањата.

Судот потоа разгледа дали можноста родителите да бараат делумно изземање од KRL е доволно за израмнување на забележаниот дисбаланс. Тој прво забележа дека практичното функционирање на договор за делумно изземање предизвикува значителни проблеми. Според тоа, родителите мора да бидат соодветно информирани за деталите на планираните часови за да бидат во можност да ги идентификуваат и однапред да го известат училиштето за оние делови од наставата кои се неусогласени со нивните убедувања и верувања. На родителите сигурно им е тешко постојано да се информираат за содржината на наставата што се одвива во училиницата за да ги издвојат неусогласените делови, особено кога проблемот претставува општа насоченост кон христијанството во изучувањето на предметот KRL.

Второ, освен во случаи кога барањето за изземање јасно се однесува на религиозни активности (при што не се бара посебно образложение), услов за добивање делумно изземање е родителите да дадат разумни основи за нивното барање. Информациите за личните религиозни и филозофски убедувања се однесуваат на некои од најинтимните аспекти на приватниот живот. Иако родителите немаат обврска да ги откријат своите убедувања и вниманието на училишните власти е свртено кон потребата да се води должна сметка за правото на родителите на почитување на приватниот живот, постои ризик дека родителите би можеле да се почувствуваат принудени да им ги откријат на училишните власти интимните аспекти од своите религиозни и филозофски убедувања.

Трето, во случај на известување од родител со кое се бара делумно изземање, училиштата мора да применат, во соработка со родителите, флексибилен пристап, имајќи ги предвид религиозната или филозофската припадност на родителите и видот активност кој е во прашање. Според тоа, за одреден број активности како, на пример, молитви, пеење химни, црквени служби и училишни игри, набљудувањето преку присуство би можело да ја замени вклученоста преку учество, при што основна идеја е изземањето да се однесува на активност како таква, а не на знаењето кое треба да се пренесе преку активност. Меѓутоа, според гледиштето на Судот, оваа разлика меѓу активност и знаењето не само што е комплицирано да функционира во практика туку, се чини, веројатно значително ја намалува ефикасноста на правото на делумно изземање како такво. Освен тоа, на чисто практично ниво, родителите можеби ќе се снебиваат да побараат од наставниците да го преземат дополнителниот товар на таквата издиференцирана настава.

Судот соодветно утврди дека системот на делумно изземање создава можност родителите да бидат подложени на тежок товар, со ризик за несоодветна изложеност на нивниот приватен живот, и дека постои веројатност дека можноста за конфликт веројатно ќе ги одврати од поднесување такви барања. Во одредени случаи, особено во однос на активностите од религиозен карактер, обемот на делумното изземање може да биде дури и значително намален со поимот диференцирано учење. Ова тешко дека може да се смета за усогласено со правото на родителите за почитување на нивните убедувања во смисла на член 2 од Протоколот бр. 1, како што е протолкувано во врска со членовите 8 и 9 од Конвенцијата. Исто така, Судот не е убеден дека можноста на која се повикува Владата, родителите да ги образуваат децата во приватни училишта може да ја ослободи Владата од нејзината обврска да го штити плурализмот во државните училишта кои се отворени за сите.

Во овие услови, без оглед на многубројните законодавни цели кои заслужуваат пофалба, а кои се поврзани со воведувањето на KRL во вообичаените основни училишта и во пониските класови на средните

училишта, не може да се каже дека тужената држава презела доволна грижа информациите и знаењето вклучени во наставната програма да бидат пренесени на објективен, критички и плуралистички начин за целите на член 2 од Протоколот 1.

Заклучок: повреда (девет наспрема осум гласови).

Член 41 – Утврдување повреда само по себе претставува доволно правично задоволување во однос на нематеријалната штета што ја претрпеле апликантите.

За повеќе детали, видете го Соопштението за печат бр. 464.

На овој линк може да се најдат [Case-Law Information Notes](#)

© Совет на Европа/Европски суд за човекови права 2012

Официјални јазици на Европскиот суд за човекови права се англискиот и францускиот. Овој превод е изработен со поддршка на Human Rights Trust Fund на Советот на Европа (www.coe.int/humanrightstrustfund). Преводот не е обврзувачки за Судот, ниту Судот презема било каква одговорност за неговиот квалитет. Преводот може да се префрли од HUDOC базата на податоци за судската пракса на Европскиот суд за човекови права (<http://hudoc.echr.coe.int>) или од други бази на податоци со кои Судот го споделил. Може да биде репродуциран за некомерцијални цели под услов да се наведе потполниот наслов на предметот заедно со горната назнака за авторски права и споменувањето на Human Rights Trust Fund. Ако постои намера да се употреби некој дел од овој превод за комерцијални цели, Ве молиме контактирајте ги publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante : publishing@echr.coe.int.